

SPORTDA ILMIY TADQIQOTLAR

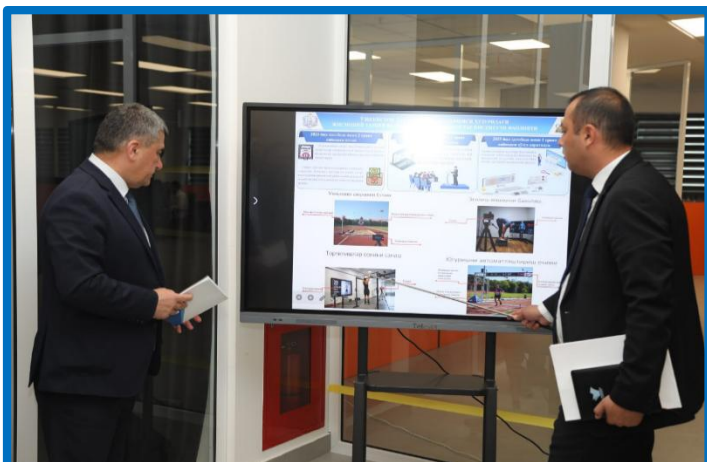

I.A.Tursunaliyev
R.M.Matkarimov
F.A.Kerimov
M.X.Mirjamolov
M.O‘.Arziqulov
K.D.Yarashev
D.H.Umarov
O.J.Dadaboyev
J.M.Ishtayev
E.T.Raxmonov
Z.P.Rasulov
Z.G.Gapporov
A.A.Artikov
N.M.Yusupov
Y.Y.Aripov
D.Yu.Tashnazarov
A.U.Xamidjonov
M.M.Azizov
SH.V.Djalalov
N.N.Azizov
D.Y.Egamov
M.R.Yo‘ldashov
SH.M.Nurmatova
S.N.Po‘latov
O.R.Egamberdiyev
D.B.Shaymardonov
B.B.Kipchakov
Sh.S.Ermatov
U.S.Dusanov
O.E.Toshmurodov
F.M.Muradov
O.Z.Pirmatov
E.A.O‘rinboyev
Sh.I.Shadjalilov
L.T.Davlatova
D.N.Raxmatova
B.B.Musayev
Sh.S.Tursunov
Z.X.Yusupova
O.A.Dadabayeva
Y.Y.Maxammadiyeva
A.Akbarov
N.Sh.Bobomuradov
D.B.Mamazoyitov
N.A.Xudayberdiyeva
A.E.Bobomurodov
N.A.Karimov
D.R.Ibodullayev

I.A.Tursunaliyev – Olimpiya va paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazlaridagi sportchilarni kompleks tayyorlashning ilmiy-metodologik asoslari.....	5
Р.Д.Халмухамедов - Модернизация подготовки единоборцев на основе анализа динамики функционального состояния спортсменов в послесоревновательный период с использованием технологий искусственного интеллекта.....	13
M.X.Mirjamolov - Talaba-sportchilarning funksional holatini monitoring qilishda raqamli diagnostika tizimlarining samaradorligini baholash.....	11
Z.P.Rasulov - Bo‘lajak sport psixologlari kasbiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik determinantlari.....	21
Z.Sh.Yusupov - Yuqori malakali gandbolchilarning umumiy jismoniy tayyorgarlik davrida kuch sifatini tahlil qilish usullari.....	26
K.B.Muxammadiev - методика отбора борцов для соревнований на учебно-тренировочном этапе.....	29
J.Sh.Jammatov, A.K. Sharipov - Jismoniy tarbiya va sport yo‘nalishi bitiruvchilarining kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini ish beruvchilar bahosiga ko‘ra tahlil qilish.....	34
I.B.Isayev - Yuqori malakali belbog‘li kuarshchilarni yillik tayyorgarlik davrida ovqatlanish ratsion modeli.....	39
M.M.Azizov - Musobaqa oldi davrida talaba-yoshlarning jismoniy sifatleri rivojlanishini nazorat qiluvchi raqamli boshqaruv tizimini yaratish.....	42
Sh.O.Boltabayev. - Yuqori malakali gandbolchilarni sakrab va tayangan holda darvozaga to‘p otish texnik harakatlarining kinematik modeli.....	45
A.U.Xamidjonov - Sportchilar texnik tayyorgarligini aniqlashda sun‘iy intlekt vositalaridan foydalanish ustuvorligi.....	49
N.B.Mengliyev - Jismoniy tarbiya mutaxassislarini kasbiy-amaliy tayyorgarligini rivojlantirishning ilmiy-uslubiy asoslari	52
M.A.Abduraxmanova - Kurashchi qizlarning vazn toifalarini inobatga olgan holatda kombinatsion harakatlar texnologiyasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy qilish.....	56
M.X.Mirjamolov, A.A.Nabiyev - Talaba bokschiarning reaksiya tezligini aniqlash va tahliliy yondashuv.....	59
M.N.Norqobilov - Ko‘zi zaif o‘smirlarni, sog‘lom o‘quvchilar bilan jismoniy rivojlanish darajasini solishtirma baholash.....	64
H.SH.Bekmanova - Rivojlanishidagi koordinatsion buzilishi (dcd) bo‘lgan o‘quvchilar bilan ishlashda jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kompetensiyasi va kasbiy ehtiyojlari.....	67
F.M.Sharipov - Futbolda tezkor taktik fikrlash harakatlarini o‘rgatishning asosiy tushunchalari va nazariy asoslari.....	71
U.G‘.Rejapov - 13-14 yoshli voleybolchilarda to‘p uzatish aniqligini ta‘minlashga zamin yaratuvchi maxsus jismoniy sifatlarni rivojlanish sur‘ati.....	77
M.S.Xonimov - Yuqori malakali kurashchilarning tezkor-kuch qobiliyatlarini takomillashtirish.....	81
N.R.Qosimova - Yuqori malakali taekvondochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirishda vaziyatli mashqlar metodikasini ishlab chiqish.....	86

JISMONIY TARBIYA VA SPORT ILMIY TADQIQOTLARI INSTITUTI

Muallif bilan bog'lanish uchun:

E-mail: sharipov_allabergan@mamunedu.uz
jasurjammатов@gmail.com

Ma'mun universiteti "Umumkasbiy fanlar"
kafedrası professori, Pedagogika fanlari
bo'yicha falsafa doktori (PhD),

J.Sh. Jammатов

Ma'mun universiteti Sport faoliyatini tashkil
etish bo'limi boshlig'i, Pedagogika fanlari
nomzodi, professor,

A.K. Sharipov

Xiva, O'zbekiston

JISMONIY TARBIYA VA SPORT YO'NALISHI BITIRUVCHILARINING KASBIY-PEDAGOGIK TAYYORGARLIK DARAJASINI ISH BERUVCHILAR BAHOSIGA KO'RA TAHLIL QILISH

Аннотация

В статье анализируются результаты опроса, проведенного среди работодателей с целью определения уровня профессионально-педагогической подготовки специалистов, окончивших высшие учебные заведения по специальности «Физическая культура и спорт». Опрос проводился с использованием платформы Google Forms и охватил 646 представителей средних школ, спортивных училищ, фитнес-клубов и других учреждений Хорезмской области. Респонденты оценивали пять основных компетенций выпускников по 5-бальной шкале Ликерта. По результатам анализа, показатели командной работы (в среднем 4,3 балла) и теоретических знаний (4,0 балла) выпускников относительно высоки, в то время как показатели практических навыков (3,7 балла), самостоятельной работы (3,8 балла) и использования современных технологий (3,4 балла) недостаточны. На основе ответов на открытые вопросы были изучены рекомендации работодателей с использованием метода контент-анализа. На основе полученных результатов в статье разработаны предложения и рекомендации по совершенствованию программ высшего образования.

Ключевые слова: физическая культура; профессиональная подготовка; работодатель; анкета; компетенция; выпускник; инновационный подход.

Annotation

Maqolada jismoniy tarbiya va sport yo'nalishida oliy ta'lim muassasalarini bitirgan mutaxassislarining kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini aniqlash maqsadida ish beruvchilar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma natijalari tahlil qilingan. So'rovnoma Google Forms platformasi orqali tashkil etilib, Xorazm viloyatidagi umumta'lim maktablari, sport maktablari, fitness klublar va boshqa muassasalarning 646 nafar vakillari ishtirok etgan. Respondentlar 5 ballik Likert shkalasi asosida bitiruvchilarning beshta asosiy kompetensiyasini baholadilar. Tahlil natijalariga ko'ra, bitiruvchilarning jamoada ishlash (o'rtacha 4,3 ball) va nazariy bilimlar (4,0 ball) ko'rsatkichlari nisbatan yuqori, amaliy ko'nikmalar (3,7 ball), mustaqil ishlash (3,8 ball) va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish (3,4 ball) ko'rsatkichlari esa yetarli darajada emasligini ko'rsatdi. Ochiq savollarga berilgan javoblar asosida ish beruvchilarning tavsiyalari kontent-tahlil usulida o'rganildi. Maqolada ushbu natijalarga asoslangan holda oliy ta'lim dasturlarini takomillashtirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: jismoniy tarbiya; kasbiy tayyorgarlik; ish beruvchi; so'rovnoma; kompetensiya; bitiruvchi; innovatsion yondashuv.

This study analyzes the results of a structured employer survey designed to assess the level of professional and pedagogical training of graduates from higher education institutions specializing in physical education and sports. The survey was organized through the Google Forms platform and was attended by 646 representatives – including school principals, deputy heads, department heads, methodologists, and coaches – from general secondary schools, children's sports schools, fitness clubs, and other sports organizations in the Khorezm region of Uzbekistan. The survey was conducted in 2025, at least six months after graduates had started working, ensuring that employers had sufficient time to observe and evaluate their performance. Respondents assessed graduates across five key competency domains using a 5-point Likert scale (1 = very low, 5 = very high). The findings indicate that graduates demonstrate relatively strong performance in teamwork (mean score 4.3) and theoretical knowledge (4.0), while practical skills (3.7), independent work (3.8), and modern technology use (3.4) require substantial improvement. A content analysis of open-ended responses identified five priority areas for curriculum reform: increasing practical training hours and extending internship periods; integrating modern digital and innovative pedagogical technologies into the learning process; strengthening systematic cooperation between universities and employer organizations; developing graduates' pedagogical communication and interpersonal skills; and updating academic programs to align with contemporary labor market demands. The study demonstrates that a significant gap exists between current graduate preparation and employer expectations, particularly in applied competencies. Evidence-based recommendations are proposed for improving the quality of specialist training in physical education and sports through closer university-employer collaboration and targeted curriculum revision.

Keywords: physical education; professional training; employer; questionnaire survey; graduate competence; innovative approach; Uzbekistan.

Kirish. Zamonaviy mehnat bozorida kadrlar tayyorlash sifati dolzarb masalaga aylanib bormoqda. Ish beruvchilar bitiruvchilarda faqat nazariy bilimdan ko'ra, amaliy ko'nikma va mehnat bozoriga moslashgan kompetensiyalarning mavjudligini talab etmoqda (Magin, 2006). Biroq, oliy ta'limdagi mavjud o'quv rejalari ko'p hollarda bitiruvchilarda yetarli amaliy ko'nikma hosil qilmayapti va ularning kasbiy mahorati zamon talablaridan ortda qolmoqda.

Davlat siyosati darajasida ta'lim sifatini oshirish va kadrlar raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan qator strategik hujjatlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi PQ-3775-son qarori bilan oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar belgilandi (O'zbekiston Respublikasi,

2018). 2019-yilda qabul qilingan PF-5847-son Farmon esa oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlab, ta'lim mazmunini global texnologik o'zgarishlar va ish beruvchilar talablarini inobatga olgan holda takomillashtirishga alohida e'tibor qaratdi (O'zbekiston Respublikasi, 2019).

Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlar sifati masalasiga ham davlat darajasida alohida e'tibor qaratilmoqda. 2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-son Farmon bilan jismoniy tarbiyani rivojlantirish konsepsiyasi tasdiqlanib, davlat sport ta'lim muassasalarida trener va mutaxassislarining oliy ma'lumotlilar ulushini bosqichma-bosqich 80 foizga yetkazish vazifasi belgilandi (O'zbekiston Respublikasi, 2020a). Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-noyabrdagi PQ-4877-sonli qarori asosida jismoniy tarbiya va sport yo'nalishlari bo'yicha davlat ta'lim standartlari hamda o'quv rejalari ish

beruvchilarning takliflarini inobatga olgan holda qayta ko'rib chiqilishi vazifa qilib belgilangan (O'zbekiston Respublikasi, 2020b).

Bitiruvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini tadqiq qilishda ilmiy-nazariy asoslarga tayaniladi. Yurtimiz olimlaridan T.S. Usmonxo'jayev, K.D. Yarashev va R.S. Salomov jismoniy tarbiya tizimini rivojlantirish, ta'lim mazmuni va nazariy-metodik asoslarini takomillashtirish masalalarini o'rganganlar. Xorijiy tajribada ham bitiruvchilarning kasbiy kompetensiyalariga e'tibor kuchaygan: V.A. Magin kabi tadqiqotchilar jismoniy tarbiya mutaxassislarini tayyorlashni modernizatsiya qilish uchun innovatsion texnologiyalarni joriy etish zarurligini ta'kidlaydilar (Magin, 2006).

Mazkur tadqiqotning maqsadi. Jismoniy tarbiya va sport yo'nalishi bitiruvchilarining kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasini Xorazm viloyatidagi ish beruvchilar bahosi asosida empirik tahlil qilish hamda takomillashtirish yo'llarini ilmiy asoslash.

Tadqiqot vazifalari. Ish beruvchilarning bitiruvchilarga bergan miqdoriy baholarini tahlil qilish; — ochiq savollardagi tavsiyalarni kontent-tahlil usulida o'rganish; — ta'lim dasturlarini takomillashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqish.

So'rovnomaning tashkil etish tartibi. Tadqiqotda asosiy ma'lumot to'plash usuli sifatida onlayn so'rovnoma tanlandi. So'rovnomaning Google Forms platformasi orqali tashkillashtirish yo'lga qo'yildi — bu esa qisqa vaqt ichida ko'p sonli respondentlardan ma'lumot yig'ish imkonini berdi (Regmi et al., 2016). So'rovnoma anonim tarzda o'tkazildi: respondentlarning shaxsiy ochiqlik maslasi ta'minlandi, bu esa ishtirokchilarning erkin va halol javob berish ehtimolini oshirdi (Murdoch et al., 2014).

Ishtirokchilar. So'rovnomada jismoniy tarbiya va sport yo'nalishi bitiruvchilarini ishga qabul qilgan Xorazm viloyatidagi umumta'lim maktablari, bolalar-o'smirlar sport maktablari hamda sport tashkilotlarining 646 nafar vakillari qatnashdi (rahbarlar, o'rinbosarlar, bo'lim boshliqlari, metodist va trenerlar). Respondentlarning barchasi ixtiyoriy ravishda ishtirok etishdi; ularga avvaldan anonimlik kafolatlanib, olingan ma'lumotlar faqat ilmiy-tahliliy maqsadlarda umumlashtirib foydalanilishi tushuntirildi.

So'rovnoma 2025-yil davomida, bitiruvchilar ishga joylashganidan keyin kamida 6 oy o'tgach o'tkazildi — shu tarzda ish beruvchilar bitiruvchilar faoliyatini kuzatish va baholashga yetarli vaqtga ega bo'lishlari ta'minlandi. So'rovnoma elektron pochta va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarqatilib,

yakunda 646 ta to'liq to'ldirilgan so'rovnoma olindi (javob qaytarish ko'rsatkichi $\approx 80\%$), bu ilmiy adabiyotlarda qoniqarli natija sifatida e'tirof etiladi (Zimba & Gasparyan, 2023).

So'rovnoma tuzilmasi. So'rovnoma savollari yopiq (Likert shkalasi), yarum ochiq va ochiq turdagi formatlarni o'z ichiga oldi. Tadqiqotda 5 pog'onali Likert shkalasi qo'llanildi (1 — juda past, 5 — juda yuqori daraja). Bunday ko'p bosqichli baholash tizimi respondentning nuqtai nazaridagi nozik farqlarni aniqlash va natijalarni mustahkamroq tahlil qilish imkonini beradi (Sullivan & Artino, 2013).

So'rovnoma savollari mazmunan to'rt tematik blokga bo'lingan holda tuzildi: (1) kasbiy tayyorgarlik bloki — nazariy bilim va metodik tayyorgarlikni baholovchi savollar; (2) amaliy malaka bloki — real ish jarayonidagi dars o'tkazish va mashg'ulot tashkil etish ko'nikmalarini o'lchovchi savollar; (3) texnologik ko'nikmalar bloki — zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasini baholash; (4) umumiy baho va tavsiyalar bloki — umumiy qoniqish darajasi va ochiq tavsiyalar.

So'rovnomaning tuzilishida oldindan pilot so'rov ham amalga oshirildi: dastlab bir necha ish beruvchi bilan savollar muhokama qilinib, so'zlarning aniqligi va to'g'ri tushunilishiga ishonch hosil qilindi. Pilot bosqichdagi takliflar asosida savollarga kichik tuzatishlar kiritilib, so'rovnomaga yakuniy shakl berildi.

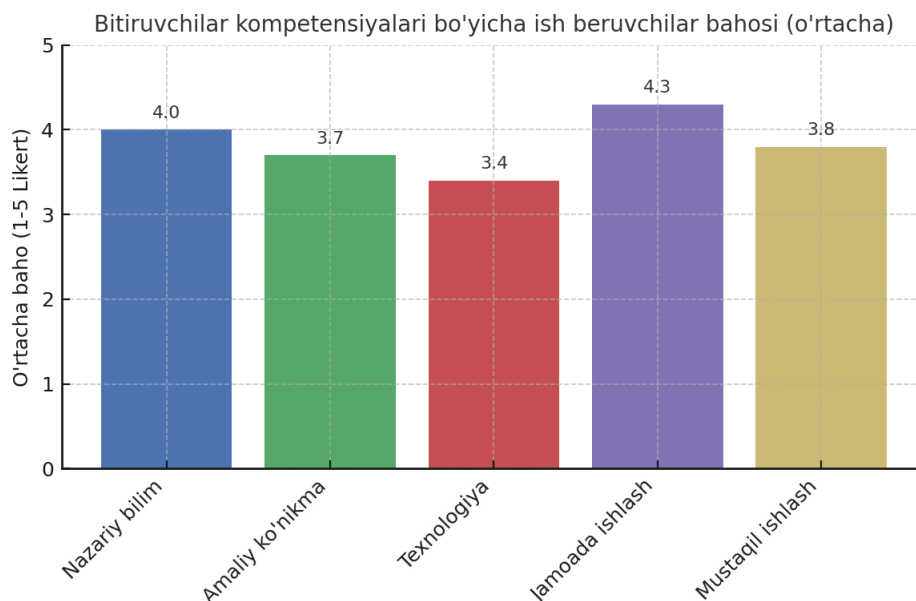
Ma'lumotlarni qayta ishlash. So'rovnoma natijalari Google Forms yordamida elektron ko'rinishda yig'ildi. To'plangan ma'lumotlar Excel formatida yuklab olinib, deskriptiv statistik usullar qo'llanildi: har bir yopiq savol bo'yicha foiz taqsimotlari hisoblab chiqildi, Likert shkalasi bo'yicha olingan ballarning o'rtacha qiymatlari aniqlandi. Natijalarni grafik ko'rinishda taqdim etish uchun ustunli diagrammalar qurildi. Statistik ishonchlilikni tekshirish maqsadida jamoada ishlash va texnologiyadan foydalanish ko'rsatkichlari o'rtasidagi farq $p < 0,05$ darajada ishonchli ekanligi aniqlandi. Ochiq savollardan olingan tavsiya va fikrlar kontent-tahlil usulida qayta ishlanib, ularni kategoriyalar bo'yicha guruhlash amalga oshirildi (Zimba & Gasparyan, 2023).

Kompetensiyalar bo'yicha o'rtacha baholar. Ish beruvchilar tomonidan jismoniy tarbiya va sport yo'nalishi bitiruvchilarining besh muhim kasbiy-pedagogik kompetensiyasi 5 ballik Likert shkalasi asosida baholandi (1 — juda past, 5 — juda yuqori daraja). O'tkazilgan so'rov natijalariga ko'ra, o'rtacha baholar quyida 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. Bitiruvchilar kompetensiyalari bo'yicha ish beruvchilar bahosining o'rtacha ko'rsatkichlari (Likert shkalasi, 1–5 ball)

№	Kompetensiya	O'rtacha baho (1-5)
1	Nazariy bilimlar	4,0
2	Amaliy ko'nikmalar	3,7
3	Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish	3,4
4	Jamoda ishlash	4,3
5	Mustaqil ishlash	3,8

1-rasm. Bitiruvchilar kompetensiyalari bo'yicha ish beruvchilar tomonidan berilgan o'rtacha baholar taqqoslanishi (Likert shkalasi bo'yicha 1–5 ballik tizim)

Yuqoridagi natijalardan ko'rinib turibdiki, ish beruvchilar eng yuqori bahoni jamoda ishlash kompetensiyasiga berganlar (o'rtacha 4,3 ball). Bu shuni anglatadiki, jismoniy tarbiya yo'nalishi bitiruvchilari jamoa bilan ishlash va hamkorlikda faoliyat yuritishda yetarlicha muvaffaqiyatli; ish beruvchilar ular bilan jamoaviy ishlash sifatidan umumiy qoniqish darajasi yuqori. Shuningdek, nazariy bilim darajasi ham nisbatan baland (4,0 ball), ya'ni bitiruvchilar o'z mutaxassisliklari bo'yicha nazariy tayyorgarlikka ega ekanliklarini ish beruvchilar e'tirof etishgan.

Mustaqil ishlash ko'nikmasi bo'yicha baho 3,8 ballni tashkil etib, bu ko'rsatkich o'rtacha darajada ekanligini bildiradi – bitiruvchilar mustaqil ravishda vazifalarni bajara oladilar, biroq ayrum hollarda ish beruvchilar ulardan ko'proq tashabbuskorlik va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasini oshirishni kutishlari mumkin.

Eng past o'rtacha baholar amaliy ko'nikmalar (3,7 ball) va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish kompetensiyasi (3,4 ball) uchun kuzatildi. Ya'ni, ish beruvchilar fikriga ko'ra,

bitiruvchilarning amaliy pedagogik mahorati va dars jarayonida o'z bilimni amalda qo'llay olish darajasi biroz yetarli emas. Xuddi shunday, axborot-kommunikatsion hamda pedagogik texnologiyalarni qo'llash ko'nikmasi eng past baholangan bo'lib, bu sohada sezilarli bo'shliq mavjudligi aniqlandi. Ta'kidlash joizki, keltirilgan farqlar statistik jihatdan ishonchli ($p < 0,05$) bo'lib, jamoda ishlash ko'nikmasining boshqa kompetensiyalarga nisbatan sezilarli yuqori ekani, aksincha texnologiyadan foydalanish ko'nikmasi sezilarli pastligi kuzatildi [7].

Hududlar kesimida katta mintaqaviy farqlar aniqlanmadi – barcha tahlil qilingan guruhlarda yuqoridagi umumiy tendensiyalar saqlanib qoldi. Faqat shahar maktablari ish beruvchilari texnologiyadan foydalanish bo'yicha baholarni biroz yuqoriroq berganligini ta'kidlash lozim, ehtimol ularda moddiy-texnik baza va raqamli infratuzilma yaxshiroq rivojlangan. Biroq umuman olganda, barcha ish beruvchilar nazariy va jamoaviy kompetensiyalarni ijobiyroq baholagan holda, amaliy hamda texnologik ko'nikmalar

borasida ko'proq kamchiliklar borligini qayd etishgan.

Ochiq savollar tahlili. So'rovnoma'dagi ochiq savollarga berilgan javoblar kontent-tahlil qilinib, ish beruvchilar tomonidan bitiruvchilarning tayyorgarligini yaxshilash yuzasidan qator tavsiyalar bildirildi. Eng ko'p takrorlangan mavzular quyidagilardir:

1. Amaliy mashg'ulotlarni ko'paytirish. Ko'plab ish beruvchilar fikriga ko'ra, bitiruvchilarning amaliy tayyorgarligini kuchaytirish zarur. O'quv dasturida amaliyot soatlarini oshirish, maktablarda pedagogik amaliyot muddatini uzaytirish hamda amaliy mashg'ulotlarni ko'proq o'tkazish kerakligi ta'kidlandi. Bu bilan bo'lajak o'qituvchilar real sharoitda dars o'tish va mashg'ulotlarni olib borish bo'yicha ko'nikmalarini mustahkamlashadi.

2. Zamonaviy texnologiyalar va innovatsion usullarni joriy etish. Ko'plab ish beruvchilar ta'lim jarayonini zamonaviylashtirish lozimligini qayd etishdi. Jismoniy tarbiya darslarida axborot-kommunikatsion texnologiyalar va innovatsion pedagogik usullarni qo'llash, raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha malakani oshirish zarurligi bildirildi. Bu tavsiyalar texnologiyadan foydalanish ko'nikmasi past baholangan bilan bevosita bog'liq.

3. Nazariya va amaliyot integratsiyasi. Ish beruvchilar ta'lim dasturini takomillashtirishda nazariy bilimni amaliyot bilan yanada uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidladilar. Bitiruvchilarda tashabbuskorlik, ijodkorlik va doimiy o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan chora-tadbirlar taklif qilindi.

4. Universitet-maktab hamkorligini kuchaytirish. Ko'plab ish beruvchilar bitiruvchilar sifatini oshirish uchun oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchilar o'rtasidagi aloqani mustahkamlashni tavsiya qildilar. Talabalarni amaliyot o'tash uchun maktablar va sport tashkilotlari bilan yaqindan ishlash, ish beruvchilarni o'quv jarayoniga jalb qilish kabi choralarni amalga oshirish nazarda tutilgan.

5. Pedagogik mahorat va kommunikativ ko'nikmalarni takomillashtirish. Ayrum ish beruvchilar bitiruvchilarning pedagogik mahorat, bolalar psixologiyasi va kommunikativ ko'nikmalar borasida ham rivojlanish zarurligini ta'kidladilar. Shuningdek, ona tili va chet tili savodxonligini kuchaytirish, bitiruvchi o'qituvchilarning mas'uliyatlik darajasini oshirish haqida ham mulohazalar bildirildi.

1. Texnologiyaviy savodxonlikning yetishmasligi. Ish beruvchilar fikriga ko'ra, bitiruvchilarning zamonaviy raqamli texnologiyalar va innovatsion pedagogik usullarni qo'llay

olish darajasi past. Bu esa dars jarayonida zamonaviy vositalardan foydalanish va masofaviy ta'lim platformalarini joriy etishda qiyinchiliklarga olib kelmoqda. Taklif: o'quv dasturiga maxsus texnologik modul kiritish zarur. Mazkur modul talabalarni zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan, sport sohasidagi raqamli dasturlardan va elektron o'qitish resurslaridan foydalana olishga o'rgatadi.

2. Amaliy tajribaning yetarli emasligi. Ko'plab ish beruvchilar yangi bitiruvchilarning real amaliy tajribasi sustligidan shikoyat qilishgan. Bitiruvchilar nazariy jihatdan bilimga ega bo'lsa-da, maktab va sport muassasalaridagi haqiqiy dars mashg'ulotlarini o'tishda qiynalishmoqda. Taklif: pedagogik amaliyot muddatini uzaytirish, talabalarni ko'proq maktab va sport tashkilotlariga stajirovkaga yuborish, amaliy mashg'ulotlar davomida talabalarga tajribali mutaxassislar birlashtirish.

3. Kasbiy tashabbuskorlikning sustligi. Tadqiqot natijalari bitiruvchilarda ijodiy yondashuv va tashabbus ko'rsatish darajasi pastligiga ishora qilmoqda. Ko'pgina yosh mutaxassislar darslarni faqat an'anaviy qolipda o'tish bilan cheklanib, yangi g'oya va metodlarni joriy etishda faol emas. Taklif: o'yinga asoslangan o'qitish, kvest mashg'ulotlari va STEAM yondashuvlarini tatbiq etish orqali talabalarda yangicha fikrlash va tashabbuskorlikni shakllantirish.

4. Muloqot va pedagogik kommunikatsiya ko'nikmalarining zaifligi. Ish beruvchilar ayrum bitiruvchilarning o'quvchilar bilan psixologik yondashuv asosida muloqot qilish hamda otanonalar bilan samarali aloqani yo'lga qo'yish ko'nikmalari yetarli emasligini ta'kidlashgan. Taklif: talabalar uchun nutq madaniyati va notiqlik san'ati bo'yicha mashg'ulotlar tashkil etish, psixologik treninglar o'tkazish, "o'qituvchi-o'quvchi-ota-ona" uchrashuvi doirasida rolli o'yinlar qo'llash.

5. Ta'lim dasturlarining zamon talablari bilan uyg'unlashmagani. Jismoniy tarbiya va sport yo'nalishidagi o'quv reja va dasturlarning amaliyotdagi ehtiyojlardan biroz ortda qolayotgani aniqlangan. Natijada bitiruvchilar mehnat bozorida talab qilinayotgan ayrum kompetensiyalarga ega bo'lmay chiqmoqda. Taklif: o'quv rejaga sport menejmenti, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xorijiy tillar va axborot texnologiyalari kabi qo'shimcha modullarni kiritish; tajribali trener-murabbiylarni seminar va mahorat darslariga jalb etish.

Xulosalar.

Olib borilgan tadqiqot natijalari jismoniy tarbiya va sport yo'nalishi bitiruvchilarining kasbiy-pedagogik tayyorgarligida muayyan

kamchiliklar mavjudligini ko'rsatdi. Ish beruvchilar bildirishicha, yangi bitiruvchilarning amaliy tajribasi sust, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ko'nikmalari yetarli emas, shuningdek ularning kasbiy tashabbuskorlik va kommunikativ mahorat darajasini oshirish zarur.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bitiruvchilarning jamoaviy ishlash qobiliyati (4,3) va nazariy bilimlar (4,0) – kuchli tomoni hisoblanadi. Rivojlantirish lozim bo'lgan jihatlar: amaliy tajriba (3,7), mustaqil ishlash (3,8) va texnologik savodxonlik (3,4). Bu uch kompetensiyani oshirish – kelajakdagi islohotlarning ustuvor yo'nalishi bo'lishi kerak.

Tadqiqot davomida ish beruvchilarning taklif va tavsiyalariga tayangan holda, kadrlar tayyorlash sifatini oshirishga qaratilgan qator yechimlar belgilab olindi: oliy ta'lim muassasalarida o'quv dasturlarini amaliyot bilan uyg'unlashgan holda yangilab borish; talabalarning pedagogik amaliyotini ko'paytirish va boyitish; zamonaviy raqamli va innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish; bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini liderlikka, ijodkorlikka va mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatish tizimini kuchaytirish.

Umuman olganda, jismoniy tarbiya va sport yo'nalishida malakali kadrlar tayyorlash masalasi oliy ta'lim – ish beruvchi – talaba uchligi o'rtasidagi uzviy hamkorlikni talab etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bitiruvchilarning tayyorgarligini mehnat bozori ehtiyojlariga mos darajada ta'minlash uchun oliy ta'lim muassasalari va ish beruvchilar doimiy muloqotda bo'lishi, o'quv jarayoniga amaliyotchi mutaxassislarni jalb qilishi hamda talabalarni ishlab chiqarish jarayoniga yaqindan oshno etishi lozim. Faqat samarali hamkorlik orqali ta'lim sifati va bitiruvchilarning raqobatbardoshligi oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-iyundagi PQ-3775-sonli "Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifatini oshirish va ularning mamlakatda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarda faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi Qarori. <http://lex.uz//ru/docs/-3765586>

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktyabrdagi PF-5847-sonli "Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni. <http://lex.uz//uz/docs/-4545884>

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-yanvardagi PF-5924-sonli "O'zbekiston Respublikasida jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirish va ommalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmoni. <http://lex.uz//ru/docs/-4711327>

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 3-noyabrdagi PQ-4877-sonli "Jismoniy tarbiya va sport sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va ilmiy salohiyatni oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori. <http://lex.uz//uz/docs/-5077663>

5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentyabrdagi PF-158-sonli "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. <http://lex.uz//docs/-6600413>

6. Google Workspace. Google Forms – Online forms to get insights quickly. <https://workspace.google.com/products/forms>. 2023 y.

7. Kerumov F.A. Sportda ilmiy tadqiqotlar. Darslik — T., 2018. 348 b..

8. Магин, В. А. Модернизация системы профессиональной подготовки специалистов по физической культуре и спорту на основе инновационных технологий : автореф. дисс. ... докт. пед. наук / В. А. Магин. – М., 2006.

9. Murdoch, M., et al. (2014). Impact of different privacy conditions and incentives on survey response rate. BMC Medical Research Methodology, 14(90). <https://doi.org/10.1186/1471-2288-14-90>

10. Regmi, P.R., et al. (2016). Guide to the design and application of online questionnaire surveys. Nepal Journal of Epidemiology, 6(4), 640–644. <https://doi.org/10.3126/nje.v6i4.17258>

11. Sullivan, G.M., & Artino, A.R. (2013). Analyzing and interpreting data from Likert-type scales. Journal of Graduate Medical Education, 5(4), 541–542. <https://doi.org/10.4300/JGME-5-4-18>

12. Yarashev, K.D. (2019). Jismoniy tarbiya va sport ixtisosligidagi talabalarni tashkilotchilik va boshqaruvchilik faoliyatiga tayyorlashning nazariy va amaliy asoslari. DSc dissertatsiyasi. Toshkent.

13. Zimba, E., & Gasparyan, A.Y. (2023). Designing, conducting, and reporting survey studies: A primer for researchers. Journal of Korean Medical Science, 38(6), e51. <https://doi.org/10.3346/jkms.2023.38.e51>

